

ALGININ FENOMENOLOJİSİNDE BEDEN VE DÜNYANIN ALGISAL DENEYİMDEKİ BİRLİĞİ

Gülay ÖZDEMİR AKGÜNDÜZ*

Öz

Ponty'nin beden felsefesi, empirizm ve idealizmin beden, bilinç, dünya ve bunlar arasındaki ilişkiye yönelik düşüncesine bir alternatif sunar. Ponty geleneksel metafiziğin düalist ve mekanik beden anlayışlarını yapı sökümü uğratarak, kendi fenomenolojik yaşam bedeni düşüncesini geliştirir ve birbirine zıt ama aynı zamanda birbirini zorunlu olarak içeren bu düalist yapıyı, algısal deneyimde beden-özne anlayışıyla aşmaya çalışır. Bedenin dünyayla etkileşimi, zihinsel durumları ve edimleri oluşturduğu için, bilinç kendi çevresinden ayrı düşünülemez. Ponty'de beden, salt bir nesne değil, bir öznedir, bir bilinç formudur. Bu anlamda bedensel bilinç, tüm zihinsel durumlar ve edimlerin dayanağına dönüşür. Ponty bedensel bilince dayalı öznellik anlayışını, algı ve eyleme ilişkin derinlikli araştırmasıyla ortaya koymaya çalışır. Beden, ne dünya içinde diğer nesnelere gibi bir nesnedir ne de bilinçten bağımsız bir varoluşa sahiptir. Ponty'de birey, kendinin bedenidir. Beden-öznenin bedensel varoluşu onun dünyaya yönelimsel açılımını olanaklı kılar. Bu açıdan Ponty'nin Alginin Fenomenolojisi'nde betimlediği beden felsefesi aslında bireysel varoluşa ilişkin bir sorgulamadır. Algısal, bedensel bir düzeyde, düşünümüne öncel bir varoluş durumunda bilinç ve dünyanın karşılıklı ilksel etkileşimi, belirsiz mevcudiyet üzerinde fenomenlerin görünür olmasını ve anlam olanaklarının sınırsız ufkunun açılmasını mümkün kılar. Düşünümüne, yargıya ve anlama öncel olan beden ve dünyanın her an yinelenen bu ilksel teması, fenomenal alanı açan yaratıcı bir eylemseliktir. Bu makalenin amacı Ponty'nin kendi beden analizinde insan varoluşunun dünyadallığını ve algıda kendini beden olarak duyumsayan bireyin yönelimselliğini hareket, motor beceri, alışkanlık, cinsellik ve beden-şema kavramları aracılığıyla nasıl açıkladığını ve böylece insani varoluşun olanağını, dünyayla düşünüm-öncesi etkileşime nasıl dayandığını açıklamaktır. Bu bedensel varoluş tarzı, algının ve dünyanın belirsiz ufkunda, birbiriyle bağlantılı sınırsız ilişkiler ağını açar ve her türden nesnel hakikat iddialarını geçersiz kılar.

Anahtar Kelimeler: Beden-özne, Beden-şema, Yönelimsellik, Motor beceri, Cinsellik.

Unity of Body and World in Perceptual Experience in the Phenomenology of Perception

Abstract

Ponty's philosophy of the body offers an alternative to empiricism and idealism's thinking about the body, consciousness, the world and the relationship between them. By deconstructing the dualist and mechanical body understandings of traditional metaphysics, Ponty develops his own phenomenological life-body idea and tries to overcome this dualist structure, which is opposite to each other but also necessarily includes each other, with the body-subject understanding in perceptual experience. Consciousness cannot be separated from its environment, as the body's interaction with the world constitutes mental states and actions. In Ponty, the body is not a mere object but a Subject, a form of consciousness. In this sense, bodily consciousness becomes the basis of all mental states and actions. Ponty tries to reveal his understanding of subjectivity based on bodily consciousness through his in-depth research on perception and action. The body is neither an object in the world like other objects, nor does it have an existence independent of consciousness. In Ponty, the individual is his own body. The body makes possible the intentional opening of the body-subject to the World. In this respect, the body philosophy that Ponty describes in his Phenomenology of Perception is actually a questioning of individual existence. On a perceptual, bodily level, in a state of existence prior to reflection, the reciprocal primal interaction of consciousness and the world makes it possible for phenomena to be visible on indefinite existence and to open up unlimited horizons of meaning possibilities. This primordial contact of the body and the world, which is prior to reflection, judgement and understanding, is a creative activism that opens the phenomenal field. The aim of this article is to explain how Ponty, in his body analysis, explains human

* Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi, Felsefe Bölümü, Felsefe Tarih Ana Bilim Dalı, gulaysartre@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3013-7166>

worldliness and the intentionality of the individual who perceives himself as a body through the concepts of movement, motor skill, habit, sexuality and body-schema, and thus how he bases the possibility of human existence on pre-reflective interaction with the world. This bodily mode of existence opens up the boundless web of interconnected relations on the indefinite horizon of perception and the world and invalidates all kinds of objective truth claims.

Keywords: *Body-subject, Body-schema, Intentionality, Motor skill, Sexuality.*

1. Giriş

Ponty, geleneksel metafizik düşüncenin insanın bütünsel varoluşuna ilişkin anlayışına karşı algısal deneyime dayalı, yönelimsel, diyalektik bir dünya-beden ilişkisi geliştirerek, düalist ayrımları aşan ve bedene hakkını veren, insanın varoluşsal serüvenini vurgular. Klasik düşüncede salt maddi bir nesneye ya da ruhtan bağımsız, ikincil bir töze indirgenen beden, Ponty'nin fenomenolojik algısal beden düşüncesinde yönelimselliğin ve dünya-içinde-oluşun sınırsız olanaklarına açık, canlı, yaratıcı, kendini aşan ve dönüştüren bir ilişkiselliğe evrilir. Bu nedenle Ponty duygu, hareket ve algının dayanağı olan ve dünyayla düşünüm-öncesi ilksel teması olanaklı kılan yaşam bedenini, 'beden-özne' olarak adlandırır. Dünyanın dünyadalığı ve beden-öznenin dünya-içindeliği, algılayan ve algılananın, özne ve nesnenin geleneksel düşüncedeki konumlarını yerinden eder ve sürekli içsellik dıışsallığa, dıışsallığın içsellik dönüşümünü içeren bir beden-dünya birliğini açığa çıkarır.

Ponty fenomenolojik yöntem aracılığıyla insanın varoluşsal yaşam deneyimini açığa çıkararak, bu deneyime ilişkin geleneksel düşüncenin klasik anlayışına karşı yeni bir metafizik geliştirir. Ponty Husserl'in fenomenolojisinden ve yönelimsel bilinç anlayışından hareket eder. Husserl *Idealar*'da Batı geleneğinin öznellik anlayışını reddederek, bedene dayalı, farklı bir öznellik anlayışı geliştirir. Husserl'e göre beden, maddi doğanın nedensel bağlarıyla birleşip, bütünleştiği ve nedensel ilişkiler aracılığıyla diğer nesnelere bağlantılı olduğu için, hem maddi dünyanın bir parçasıdır hem de diğer nesnelere aksine, sadece bedene özgü olan, "*yönelimin sıfır noktası*" (Husserl, 2000, ss.166-67) özelliğine sahiptir. Bu açıdan beden, merkezi bir *burada* tarzını ifade eder ve *orada olan* olarak dünyadaki tüm diğer şeyler, bedene ilişkin bir yönelime sahiptir. Böylece bedeni dünyadaki diğer nesnelere gibi salt maddi bir nesne olarak düşünen anlayışa ve Descartes'in öznellikten bağımsız olarak var olan, uzamsal-maddi *res- extensa* düşüncesine karşı çıkan Husserl, bedeni deneyimin dayanak noktasına dönüştürerek, öznelliğin özünü oluşturan *yaşam bedeni* düşüncesine ulaşır.

Husserl fenomenolojik yöntem aracılığıyla, dünyanın varoluşunu açıklamayı ve bilinç, dünya ve bunlar arasındaki ilişkileri betimlemeyerek, insan bilgisi için sağlam bir dayanak sunmayı amaçlar. Fenomenin özüne ulaşmak için Husserl, "*aşkınsal fenomenolojik indirgeme*" (Husserl, 1982, ss.21-32) aracılığıyla dünyanın verilmişliğine olan inancı (doğal tutum) paranteze alarak, şeylerin kendisine ulaşır. Böylece indirgemeyi uygulayan bilinç, nedensel düzenin bir paçası olmayan, aşkınsal egodur. Fenomenolojik indirgemenin sonra genelde bilincin temel yapılarını keşfetmek için fenomenolog Husserl'in "*eidetik indirgeme*" (Husserl, 1982, ss. 69-71) dediği şeyi uygulamalıdır. *Eidetic indirgeme*, deneyimin özünü açığa çıkarmak için, onun tekil ve olumsal özelliklerini paranteze almaktır. Böylece Husserl, gündelik yaşamda karşılaşılan dünyanın, bu dünyanın nedensel düzeninin ötesinde ve ondan bütünüyle farklı olan aşkınsal bilinç tarafından oluşturulduğu sonucuna ulaşır (Husserl, 1982, s. 26). "Bilinç, daima bir şeyin bilincidir" (Husserl, 1982, s. 33) düşüncesiyle Husserl, bilincin kendi nesnesinden ayrılmazlığını, onun temel gerçekliği olarak düşünür. İndirgemenin sonra ulaşılan dünya, bedenlenmiş öznelerin içinde bulunduğu, gündelik yaşam dünyasıdır ve Husserl bu dünyaya, öznel olarak deneyimlenmiş şekliyle, '*yaşam dünyası*' (*Lebenswelt*) (Husserl, 1977, s. 136) adını verir. Husserl'in amacı yaşam dünyasının tüm yapılarını fenomenoloji aracılığıyla ortaya çıkarmaktır.

Ponty Husserl'in fenomenolojisini, kartezyen düşünceden radikal bir kopuş olarak yorumlar. Husserl'le birlikte bilinç, dışsal dünyadan bağımsız olarak varolan ve kendi deneyimlerinin içeriği aracılığıyla mutlak olarak bilinebilen bir varlıktan ziyade, bir süreç, bir oluşum olarak ve bedenlenmiş olarak dünya içine yerleşik bir ilişkiselliğe dönüşür. Husserl gibi Ponty de fenomenolojiyi özleri inceleyen, insanı ve dünyayı, olgusalıklarından itibaren ele alıp kavrayarak, aynı zamanda özleri varoluşa getiren, dolayısıyla deneyimimizi olduğu haliyle doğrudan betimleyen bir girişim olarak tanımlar (Ponty, 2020, s. 9). Bu açıdan Ponty için *“fenomenoloji, açıklamak ya da analiz etmek değil, betimlemektir”* (Ponty, 2020, s. 11). Ponty bilinç, dünya ve onlar arasındaki ilişkiye ilişkin yeni bir düşünme tarzının zorunluluğunu vurgular. Ponty'nin *nesnel düşünce* (Ponty, 2020, s.25) adını verdiği mevcut kavramsal çerçeve, dünyayı birbiriyle dışsal olarak ilişkili olan ve belirli varlıklardan oluşan verili bir alan olarak düşünür. Ponty nesnel düşüncenin deneyimin kendisine değil, deneyimin nesnelere odaklanma eğilimine karşı çıkar. Zihinsel ve fiziksel olanın neliği ve bunlar arasındaki ilişkiyi ifade etme problemine yönelik empirizm ve idealizmin geliştirdiği çözümler, temelde zihin-beden düalizmine dayanır. Ponty, onların bilinç ve dünyaya ilişkin anlayışlarını yetersiz ve hatalı bulur. Emprizme göre dünya, birbiriyle dışsal ilişkiler içinde duran belirli varlıklardan oluşan ve nedensel olarak belirlenen bir dünyadır. Bilinç dünya içinde, sadece bir başka şeydir ve dünyanın yasalarına tabidir. İdealizme göre dünya bu dünya, onun ötesinde olan bilinç tarafından oluşturulur. Ponty her iki pozisyona karşı çıkar. Çünkü bilincin edimleri, nedensel açıklamaya dayanmaz; *“kurucu bir aşkınsal ego anlayışı, deneyime katılmak yerine, duyularını ve nesnenin perspektifli görünümünü birbirine yeniden bağlayan bir dizi sentezden, dünyayı yapay olarak türetilip, deneyimi yeniden kurma rolünü üstlenir”* (Ponty, 2020, s. 13). Ponty'e göre dünya ve bilinç, bir bütünü karşılıklı olarak birbirine dayalı parçalarıdır. Dünya, bilinç tarafından kurulan, analiz edilen ve açıklanan bir dünya değildir; tüm analizlerden önce, orada olandır. *“Dünya, kuruluşunun yasasına kendimde sahip olduğum bir nesne değil, tüm düşünce ve algılarımın doğal ortamı ve alanıdır... İnsan, dünyadadır; kendini ancak dünyada bilir”* (Ponty, 2020, s. 14).

Ponty deneyimin varoluşsal gerçekliğini betimlemek için öncelikle fenomenolojik indirgemeyi uygulayarak, nesnel düşüncenin açıklamalarını paranteze alarak başlar, ama tam bir indirgemenin olanaksız olduğunu düşünür (Ponty, 2020, s. 18). Husserl, aşkınsal indirgemenin sonra, deneyimin dünyevi nesnelere ayrı, aşkınsal bir egoya ulaştı. Bununla birlikte Ponty'e göre Husserl sonraki düşüncesinde deneyimi, indirgemenin olanaksızlığını fark etmiş ve nesnelere izole bir deneyim düşüncesinden ve tamamıyla dünyanın dışında ve ötesinde duran bir aşkınsal ego anlayışından vazgeçmiştir. Çünkü sonraki çalışmasında Husserl deneyimlendiği şekliyle dünyanın tam ve doğru betimi için, aşkınsal indirgemeyi uygulayarak, *“özellikleri ve davranışı belirlenmiş şekilde ölçülebilen varlıkların, tek gerçek varlıklar olduğu anlayışının”* askıya alınması gerektiğini düşünür (Romdenh-Romluch, 2010, s.22). Bu nedenle Ponty Husserl'in fenomenolojisini, kartezyen düşünceden radikal bir kopuş olarak yorumlar; dolayısıyla indirgemeyi bu ikinci anlamda alır ve deneyimleyen özneye, deneyimin nesnelere nasıl görüldüğünü açığa çıkarmaya çalışır. Dolayısıyla yaşam deneyimi, kurucu bir aşkınsal egodan soyutlanan, 'dünya-içinde-olma' varoluşsal deneyimidir. Nesnel düşüncenin askıya alınmasıyla ulaşılan alana, Ponty 'fenomenal alan' der. Fenomenal alan, algıda görüldüğü şekliyle, deneyimde sunulan dünyevi alandır. Pontyci fenomenolojinin görevi, bu fenomenal alanı betimlemek ve onun yapılarını açığa çıkarmaktır. Bu anlamda *“dünyanın özünü aramak, her türlü temalaştırmadan önce, onun olgu düzeyinde bizim için ne olduğunu aramaktır”* (Ponty, 2020, s.21). Ponty, algılayan özne ile algılanan dünyanın karşılıklı olarak oluşturulduğu algı sürecinin, fenomenal alan üzerinde gerçekleştirildiğini düşünür. Fenomenal alan, yaşam dünyasının ortaya çıkışından önce, orada olan alandır. Bu aşamada algılanan şey, fenomenin kendisidir. Algıda yaşanan dünya, insanın dünyaya açıklığının, dünyayla etkileşiminin ve dünyanın tüketilemezliğinin ifadesidir. Ponty'nin fenomenolojik yöntem aracılığıyla ulaşılabileceğini düşündüğü gerçeklik, düşünüm-

öncesi duruma bir geri dönüştür. Düşünüm öncesi durum, beden ile dünyanın dolayimsız etkileşiminin açığa çıktığı haldir. Bu anlamda fenomenoloji, bedeninin dünyayla betimidir.

İnsan gerçekliğinin ilksel varoluş tarzı, dünya-içinde-oluştur ve bu dolaysız deneyim düzeyinde zihinsel-fiziksel ayrımı söz konusu değildir. Bu ayrım, dünya-içinde-oluşun sergilediği varoluşsal yapılar üzerinde düşünümün sonucunda açığa çıkar. Dolayısıyla Ponty fenomenal alanda, düşünüm-öncesi düzeyde deneyimlenen insanın ruhsal-maddi ya da tinsel-bedensel birliğini, yani keskin düalist ayrımlardan bağımsız varoluş halini, açığa çıkarmaya çalışır.

“Bu düzeyde insanın birliği henüz kırılmamıştı; beden henüz insani dayanaklardan yoksun bırakılmamıştı; henüz bir makine olmamıştı; ruh henüz kendisi-için- varoluş olarak tanımlanmamıştı; doğal bilinç, bedeninin hareketlerinin nedenini ruhta görmez; ...beden içine ruhu yerleştirmez” (Ponty, 1967, s.188).

Böylece Ponty insan olma olgusunu tüm düalist eğilimlere öncel bir pozisyona yerleştirir. Çünkü “düşünüm öncesi düzeyde insan gerçekliği zihinsel ve fiziksel tözlere bölünmemiştir” (Priest, 2003, s.67). İnsani dayanaklardan yoksun kılınmış bir beden anlayışı, bedeni nedensel yasalara tabi olan salt fiziksel, mekanik bir nesne olarak ve ruhu da ‘kendisi-için-varlık’ olarak ele alır. Ponty bu anlayışa karşı çıkararak bedeni, tüm eylem ve deneyimlerinin öznesi olarak görüp, özne ve bedeni özdeşleştirir; ben’i bedenle özdeşleştiren ve zihin-beden düalizmini aşan, alternatif bir yol olarak *beden-özne* anlayışını geliştirir. “Özne bir bilinç durumları ya da tasarımlar dünyasında değil, tüm türden tözsel ayrımların olmadığı bir ortamda, deneyim evreninde, varlıklarla, şeylerle ve kendi bedeniyle doğrudan etkileşim içinde yaşar” (Ponty, 1967, s.189). Dünya, var olan şeylerin bütünlüğüdür; bu alan içinde var olan her bir fenomen, alanın dolayımı aracılığıyla, onun bir parçasıdır. Böylece Ponty dünya-içinde varlığın her bir parçasının, yaşam diyalektiğinin ayrılmaz bir anı olduğunu ifade eder (Ponty, 1967, s.189). Bu anlamda insan gerçekliğinin dünyadallığı, onun dünya içindeki şeylere katılımı aracılığıyla, dünya-içinde-olmanın temel varoluşsal yönelimselliği nedeniyle, diyalektik bir ilişkisellik olarak açıklanır. Ponty dünya-içinde-olmanın birliğini, varoluşsal yapılarının düşünüm-öncesi düzeyde birbirinden ayrılmazlığına dayandırarak, dualist ayrımları aşmaya çalışır. Dünyayla etkileşimin düşünüm öncesi düzleminde insan varoluşu, kendini zihnin ve bedeninin bir sentezi olarak duyumsamaz; bu düzeyde bilincin dünyaya açılmasıyla meşgul, beden olarak algılar. Zihin ve beden arasındaki diyalektik ilişki, içinde bulunulan duruma bağlı olarak değişen, belirsiz bir ilişkidir. Dolayısıyla “madde ve tin, bir sentezde içerilen iki tekil güç değildir; onlar arasında asla aynı olmayan diyalektik, kompleks bir gelişim vardır ve bu ilişki sabit ve durağan değildir” (Barral, 1969, s.175). Bedenin özü soyut bir tarza değil, somut yaşam durumunda açığa çıkarılır. Bu nedenle beden-ruh diyalektik ilişkisi, her bir yeni aşamada meydana gelen, insanın aktüel davranışları aracılığıyla açığa çıkan, dolayısıyla önceden belirlenemeyen bir ilişkidir. Bedensel bilincin dünyayla etkileşimi, algısal deneyimde gerçekleştiği için Ponty, beden teorisini, algı teorisine özdeşleştirir. Bu nedenle bu çalışmanın sonraki bölümleri ‘algı’, ‘beden-özne’, ‘yönelimsellik’, ‘motor beceriler’ ve ‘beden şema’ kavramları aracılığıyla Ponty’nin beden felsefesinde açıkladığı insan varoluşunun diyalektik oluşumunu açığa çıkararak, insanın dünyayla etkileşiminin temel varoluşsal motifi olan cinsellik açısından, dünyayla düşünüm öncesi ilksel temasa odaklanacaktır. Ayrıca Schneider vakası aracılığıyla hastalık ya da patolojik durumların, bedeninin mekanik işleyişindeki kusurları değil, bedeninin dünyayla etkileşimindeki değişimleri açığa çıkardığı vurgulanacaktır. Bu değişim, bedensel varoluşun dünya içindeki mevcudiyetinin belirsizliğini ve içinde bulunulan durumla, kendilik anlayışının karşılıklı etkileşimini olanaklı kılar. Dolayısıyla sonuç bölümünde Ponty’nin fenomenolojik beden düşüncesinin, geleneksel felsefi düşünceden farklılığı ortaya konarak, bu yeni anlayışın insanın bütünsel varoluşuna ilişkin açıkladığı olanaklara odaklanılacaktır.

2.Araştırma Etiği

Bu çalışmadaki tüm bilgiler, akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun bir şekilde hazırlanmıştır. Bu çerçevede, doğrudan ve dolaylı yapılan bütün alıntılarda bilimsel etik ve kurallara uyulmuş; yapılan tüm alıntılar için kaynak gösterilmiştir.

2.1. Yöntem

Bu çalışmada Ponty'nin *Algının Fenomenolojisi* adlı yapıtında ortaya konan fenomenolojik beden anlayışı temelinde, beden-dünya ilişkisinin algısal deneyimdeki birliğinin olanağını incelemek, temellendirmek ve yorumlamak amaçlanmış ve nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. "*Doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar*" (Yıldırım & Şimşek, 2018, s.189). Bu çalışmada uygulanan yorumlama yöntemi, insanın bütünsel varoluşuna ilişkin yeni ve farklı bir anlam olanağını açmalar ve bu açıdan bedene ilişkin geleneksel anlayışların ötesinde, insan varoluşunun dünyayla ilksel temasının bedensel deneyimini açığa çıkarır. Bu amaçla konuyla ilgili olarak birincil kaynaklara ek olarak, konuyu doğrudan destekleyen ve birincil kaynaklara dayalı olarak tutarlılık gösteren, güvenilir ikincil kaynak taraması yapılmış ve incelenmiştir. Birincil ve ikincil kaynakların derinlemesine analiziyle elde edilen verilerin incelenmesi sonucunda ulaşılan bilgiler ışığında, dünya ve beden-öznenin karşılıklı, diyalektik yönelimselliği açısından, çalışmanın temel iddiası olan beden-dünya ilişkisinde algısal deneyimin oluşturduğu birliğin olanağı ortaya konmuştur.

3.Bulgular

3.1 Algı

Ponty algıyı figür/zemin ilişkisi açısından ele alır. Algılanan şey daima belli bir alanın bir parçasını oluşturur. Algılanan şeyin ortaya çıkışını olanaklı kılan şey, onun altında yayılan zemindir. Algısal deneyimin birliği, çeşitli duyumların ötesindeki bütünlükle olanaklıdır. Farklı duyumların hem birbiriyle hem de onları oluşturan bütünlüğe bağlantılı olması, deneyimin birliğini sağlar. Böylece Ponty algıyı, duyumlara sahip öznenin dışsal uyaranları alma olgusuna indirgeyen empirist algı anlayışını eleştirir. Çünkü bu anlayışta algısal deneyim, nedensel, mekanik bir tarzda ortaya çıkan bir dizi olaya indirgenir ve pasif bir şeye dönüşür. İdealizmin algı anlayışında ise algı, yargıyla özdeşleştirilir. Ponty nesnel düşüncenin bu iki anlayışına karşı çıkarak, algının birliğini, bedensel deneyimin diyalektik birliğine dayandırır. "*Çünkü düalist düşünceler iki taraftan birini diğerinden üstün tutarak tek sesli bir bütünlüğün hakkı olanı verememişlerdir*" (Aras, 2018, s.136). Ona göre algısal deneyim, uyaranın pasif bir kaydı değildir, algılayan bir beden-özne tarafından yaşanır. Ponty algıyı zihinsel değil bedensel bir etkinlik olarak görür. Dış dünyayı zihnin tasarımlarına indirgeyen ve bilen özneyi bilinen dünyanın karşısına koyan idealist düşüncenin aksine Ponty, algılayanın beden olduğunu savunur. Dünya, dünya içinde olan ve dünyanın bir parçası olan beden-özneye bir farkındalık ve eylem alanı olarak açılır. "*Beden, algının öznesidir*" (Ponty, 2020, s.284). Dünyayı algılamak, beden aracılığıyla dünyayla ilişkili olmaktır. Algı kendini bir beden içinde açığa çıkarır. "*Her dışsal algı, bedenime dair belli bir algıyla eşanlamlıdır*" (Ponty, 2020, s.283). Bedenin dünyayla ilksel teması, algı aracılığıyla kurulur. Dolayısıyla "*algı, bilinç-öncesi düzeyde bedenin aktif bir varoluş tarzıdır*" (Malighetti, 2005, s.157). Bedensel varoluşun dünya üzerinde edindiği somut algısal perspektif, bedensel yönelimin ve davranışın kökeninde yer alır. Beden-öznenin dünya-içindeliği ve dünyaya açıklığı nedeniyle algı, zihinsel bir tasarımdan ziyade, bedensel bir yönelimdir. Dolayısıyla Ponty açısından algılamak hem bir bedene sahip olmak hem de bir dünya içinde, bir çevrede bulunmak anlamına gelir. Beden-öznenin içinde yaşadığı dünyayı, onun dünyası ya da çevresi olarak açığa çıkaran şey, onun dünyaya yönelik bedensel algısıdır. Beden-özne "*algı aracılığıyla içine yerleştiği dünyayı 'kendisi-için-olan' dünyaya dönüştürür*" (Barral, 1969, s.171). Bu algısal yönelim aracılığıyla beden-özne dünyayla, kendine dışsal

nesnelerin oluşturduğu bir fenomenal alan olarak değil, içinde kendini fırsatlar, olanaklar, engeller olarak yorumladığı ve bunlarla başa çıkmak zorunda olan olarak duyumsadığı bir dünya olarak karşılaşır. Bu nedenle Ponty algıyı bedenle özdeşleştirir.

Bu açıdan “*Ponty’nin algı analizi, bedensel yönelimsellik aracılığıyla algılanmış nesneyi oluşturmanın etkileşimli sürecini vurgular*” (Wilkerson, 2013, s.300). Algısal deneyimde bilinç ve dünyanın karşılıklı aktifliği ve pasifliği, nesnel düşünceye karşı Ponty’nin geliştirdiği alternatiftir. Dünya ve bilinç tekil bir sistemin etkileşen parçalarıdır. Tekil sistem, sürekli bu güçlerin dengesine doğru mücadele eder. Bir yandan dünyaya açık olan aktif/pasif beden, diğer yandan bu açıklığı harekete geçiren ve eylemde aktifleştiren aktif/pasif dünyanın zenginliği. Algısal deneyim daima figürün zeminden izolasyonunu gerektiren bedensel yönelimin dikkatini gerektirir. Bu dikkat ediminde kendini belirsiz bir mevcudiyet olarak duyumsatan aktif dünya, beden-özneyi harekete çağırır. Motor becerileri aracılığıyla algısal deneyiminde belirsiz, pasif mevcudiyeti belirgin kılan aktif bedensel yönelim, bedensel anlamın yaratıcısı olur. Bununla birlikte algısal deneyimde açığa çıkan anlam, daima dünyanın belirsiz ufku içinde sınırsız anlam olanaklarına ve dünyayla etkileşimin sınırsız ilişkilerine gebedir. Dünyayla ilişkide beden, kendini aktif olarak üstlenerek, kendini tanımayı öğrenir; ama bu tanıma ifadesel bir birlik olarak bedenin açılımına işaret eder. Bu ifadesel birlik, fenomenal alandır. “*Algısal alanda ifadesel birliğin dünya ve beden arasında belirliğini sağlayan eylem, algıdır*” (Suhendra,2023, s.12). Beden-dünya ilişkisinde algı, bedenin açılmasını gösterir. Dünya ile dolayimsız temasında eylemsel beden, algısal deneyim olarak duyumsanır. Bu nedenle dünyayla her yeni temas, beden-özne açısından dünyanın yeniden yaratımıdır. “*Her algı belli bir ufukta ve dünya içinde meydana gelir. Dolayısıyla biz bir algıyı ve onun ufkunu, onları varsayarak ya da onları bilerek değil, eylemde deneyimleriz*” (Ponty, 1964, s.12). Algılayan bedensel varoluşun dünyaya yerleşikliği nedeniyle, algısal varoluş, düşünümsel bilincin temelinde yer alır. Düşünüm-öncesi bilincin dünyayla deneyiminde açılan bu bedensel algı, düşünümsel bilincin atıl nesnesine dönüştürülemez. Fenomenal alanın belirsiz ufkunda, düşünüm-öncesi düzeyde gerçekleşen bedensel algının bu ele geçirilemezliği, yaratımın olanağının koşuludur. Algısal deneyimin ifadesel birliği, tüm ayrımların ötesinde, bedensel algının ve anlamın sınırsız olanaklarını açılar. Algıda dünyayla etkileşen ve nesnelere varlığa getirip, kendinin bedensel farkındalığını kazanan şey, beden-öznedir.

3.2.Beden-Özne

Ponty kartezyen geleneğin beden anlayışını reddeder. Kartezyen anlayışa göre beden, kendi bireysel parçalarının nedensel etkileşimi aracılığıyla mekaniksel sistemden oluşan bir makinedir. Bedeni salt bir nesneye indirgeyen bu anlayış öznelliği ruha atfederek, beden ve ruh arasında radikal bir ayrımı oluşturur. Ponty’e göre bu kartezyen beden anlayışı tüm yönelimsel algıları, yaşamdan ve dünyadan bağımsız olan zihne ya da *cogitoya* indirger. Ponty’nin amacı dış dünyayı kendi zihinsel tasarımlarının bir ürünü olarak oluşturan ve bedenden ve yaşamdan bağımsız olarak var olan tinsel bir özne anlayışının olanaksızlığını gösterip, dünya-içinde olmanın ilksel varoluşsal tarzı olarak yaşayan beden-özneyi betimlemek ve düalizmini aşmaktır. . “*Benim organizmam, dünyanın genel biçimine kişi-öncesi bir katılım olarak, anonim ve genel bir varoluş olarak, benim kişisel yaşamımın altında doğuştan gelen bir kompleks rolü oynar*” (Ponty, 2020, s. 130). Böylece Ponty beden-özne ile dünya arasında varsayılan ontolojik sınırı ortadan kaldırmaya çalışır. Yaşayan beden, bedenin motor eylemleri aracılığıyla dünyayla bağlantı kurar. “*Sol elimle sağ elime dokunduğumda, nesne olarak sağ elin de duymak gibi benzersiz bir özelliği vardır*” (Ponty, 2020, s.139). Burada iki nesnenin algılanmasından kaynaklanan iki duyum söz konusu değildir. Yaşayan beden hem dokunan hem de dokunulandır. Dokunan ve dokunulan yönelimsel etkinliğinde, bedenin kendi kendini dışarıdan yakalaması, onun diğer nesnelere temel farklılığını açığa çıkarır.

Ponty'e göre klasik psikoloji de yaşayan beden-öznenin dünyayla yönelimsel ilişkisini açıklayamaz. Yaşam dünyasını içsel bir dünyaya, fenomeni de psişik bir bilinç haline indirgeyen psikoloji, fenomenlerin deneyimini içebakış olarak ele alır. Dolayısıyla psikolojinin nesnesi, içebakış aracılığıyla ele geçirilebilir olan içselliktir.

“İçebakış psikolojisi, fiziksel dünyanın marjında, fizik kavramlarının değerinin kalmadığı bir bilinç bölgesi yakalıyor, fakat psikolog hala bilincin sadece varlığın bir kesimi olduğuna inanıyor; bilincin verilerini betimlemeye çalışıyor ama onun etrafındaki dünyanın mutlak varoluşunu sorgulamıyor” (Ponty, 2020, s.100).

Bir yandan fiziksel olaylar diğer yandan içsel olaylar dünyası ayrımı, kartezyen anlayışın zihin-beden ayrımını yansıtır. Böylece dünya-içinde-olma durumu olarak yönelimsellik, psişik bir olguya indirgenir. Psikoloğun incelediği bilinç, ona ilişkin her türlü yargıyı aşan, nesnelleştirilemez bir yönelimselliğe sahiptir. Ayrıca psikoloji zihne doğal dünyadan bağımsız bir varoluş atfetmez ama zihni dış dünyadaki şeylerin tasarımları ya da kopyaları olarak düşünür. Ponty'ye göre tikellik, her türlü kendini psikoloğun araştırmasına açamayan, görülemez ve ifade edilemez bir yaşamdır.

Fenomenal beden olarak beden-özne, bir nesne değildir; diğer nesnelere varoluşunun koşudur. *“Bedenin bir nesne olmasını engelleyen şey, nesnelere onun sayesinde var oluyor olmasıdır... Onun kalıcılığı, hakiki nesnelere, gözden kaybolabilen nesnelere göreli kalıcılığına temel oluşturan mutlak bir kalıcılıktır”* (Ponty, 2020, ss.139-40). Böylece Ponty bedenini beden-özne olarak varoluşsal boyutunu vurgular. Dünyadaki nesnelere mevcudiyeti veya mevcut olmayışı, bedeninin mutlak mevcudiyeti aracılığıyla oluşturulur ve fenomenal alanda, bedeninin önünde mevcut olan bu nesnelere, her türden araştırmaya elverişlidir. Oysa Ponty'e göre bedeninin algısal alanda bulunmayışı olanaklı değildir; dolayısıyla beden, dış dünyadaki nesnelere gibi benim önümde mevcut olmadığı için, nesnelere incelendiği gibi bedeninin araştırılması olanaksızdır. Beden, benimledir. Bu nedenle beden ile nesnelere arasındaki ilişki, nedensel bir ilişki değildir. Bedeni salt nesne olarak düşünmek, onu partes extra partes (Partes extra partes, “parçaları birbirinin dışında yer alan” anlamına gelen Latince bir terimdir. Partes extra part şeyler, içsel olarak değil, dışsal olarak bağımlı bir varoluşa sahiptir; birbirine dışsal, birbirinin ötesinde, yan yana var olan şeylerin oluşturduğu bu mekaniksel bütünlük içindeki her bir fenomen, salt bir nesne olarak düşünülür) olarak, fizyolojik ve kimyasal yasalar aracılığıyla devinim halindeki parçaların bir sistemi olarak düşünmektir. *“Oysa bedenimin bilincine dünyadan geçerek varırım; bu yüzden bedenim dünyanın merkezinde, tüm nesnelere yüzünü döndüğü fark edilmeyen terim olarak, dünyanın dayanağıdır; dünyanın bilincine bedenim sayesinde varırım”* (Ponty, 2020, s.127). Nesnel düşüncenin nesnel beden anlayışının üçüncü kişi perspektifinden açığa çıkardığı dünya anlayışının bedene ilişkin bilgisinin, gerçek bir deneyim ve hakiki bir bilgi olamayacağını düşünen Ponty, kökensel beden bilgisinin, gerçekten deneyimlendiği şekliyle bedene ilişkin birinci tekil kişi perspektifinden edilen bir bilgi olduğunu göstermeye çalışır. *“Yaşayan bedeninin işlevini ancak bu işlevi kendim yerine getirerek ve dünyaya doğru kalkmış bir beden olduğum ölçüde anlayabilirim”* (Ponty, 2020, s.119). Bu anlamda bizim kökensel varoluşsal deneyimimiz, ilk kişi perspektifinden yaşandığı şekliyle beden-özne deneyimimizdir. Dünyaya bakış açımız olan bedenimiz, ilk kişi bakış açısıdır. Ama bu ilk kişi perspektifi, eylemlerinin sorumluluğunu alan, kendinin bilincinde bir öznel-kişisel bakış açısından yani ben'den önce gelen bedensel bakış açısıdır. Bedensel bakış açısı, bizim dünyaya ilişkin deneyimlerimizin temelinde yer alır ve bedeninin düşünümde kendini nesneleştirme deneyimine öncel olan, kendine ilişkin bir deneyimini içerir. *“Kendi bedeniyle özne, bedeninin arı bir ego olmadığı, bir dünya anlayışını organize eder”* (Canas,2019, s.208). Dolayısıyla beden, tüm deneyimlerimizi yapılandıran, dünya-içinde-olmamızın ilksel varoluş biçimidir.

Dünya-içinde-olma durumu olarak bedensel varoluş tarzı, beden-özne olarak beliren bilinçli öznelğin, dünyaya açıklığımızın ve tüm anlam ve duyumsamanın kaynağının ön-düşünümsel bir durum olarak ortaya çıkışıdır. Beden-özne, dünyayla diyalektik bir ilişki içindedir ve bu dünyayı, dolaysız yaşam deneyimleri dünyasına dönüştürerek anlamlandırır. Ponty'e göre *“bilinç, kucaklamadığı ve sahip olmadığı, ama ona doğru yönelmekten de kendini alamadığı bir dünyaya yazgılıdır; dünya ise buyurucu birliğiyle bilgiye kendi amacını veren nesnellik-öncesi bireydir”* (Ponty, 2020, s.24). Beden-özne, bu düşünüm-öncesi ve nesnellik-öncesi düzeyde dünyayla ilişki içindedir. Dünyayla bu sessiz diyalog, özgür davranışa ya da düşünümsel bilince öncel bir düzeyde meydana gelir. Bu nedenle Ponty *yapmanın düşünmeye önceliğini* savunur. *“Kökeninde bilinç, düşünüyorum değil, yapabilirim'dir”* (Ponty, 2020, s.199). Deneyimin ilksel kaynağı, öncelikle beden-öznenin yapısı ve becerileri aracılığıyla dünyanın belirleşine dayanır. Dolayısıyla bilinç artık kurucu bir bilinç olarak değil, algılayan bir bilinç olarak, dünyaya açılan bedensel varlık şeklinde düşünülmalıdır. Beden dünyaya doğru yönelimsel bir etkinliktir ve bu anlamda neyi nasıl yapacağını bilgisine sahiptir. Dolayısıyla anlamın, amacın, yönelimin ve kavrayışın kaynağı, dünyayla ilksel karşılaşmada bedene aittir. Dünya, beden-özne için ve onun tarafından oluşturulur. Bu anlamda beden, bilincin dünya-içinde olduğu tarzı ifade eder. Bedenin ilksel dolayımı aracılığıyla, dünya ile ilişkisinde bedensel bilinç kendi anlam dünyalarını yaratır. Ponty bu anlam yaratımını bedeninin yönelimselliği açısından ele alır.

3.3.Bedenin Yönelimselliği ve Motor Beceriler

Yönelimsellik, beden-özne ile dünyanın birliğini oluşturan bir yönelimseliktir. Ponty, beden-özne ile dünya arasındaki bu dolayimsız yönelimsel ilişkiyi *“motor yönelimsellik”* (Ponty, 2020, s.163) olarak adlandırır. Her bilinç eylemi, yöneldiği nesneyle içsel ilişki aracılığıyla kendi anlamını edinir. *“Anlamın dolayımı olarak beden-özne, bizim anlamlı varlığa açıklığımızdır”* (Morris, 2008, s.114). Dolayısıyla varoluş olarak yönelimsellik, bedenseldir. Bedenin motor hareketi anlamla ve yönelimsellikte doludur. Bu açıdan beden-öznenin her hareketi anlamı ve yönelimselliği içerir. Bedenin dünyayla yönelimsel ilişkisi, beden-öznenin nesnelere, uygulaması gereken bir eylemi talep eden şeyler olarak algılamasına dayanır. *“Bir hareket, beden onu anlayıp, onu kendi dünyasına dahil ettiğinde öğrenilir ve bedeni hareket ettirmek, hiçbir tasarım olmadan şeylerin bedene yönelttiği talebi onun cevaplmasına izin vermektir”* (Ponty, 2020, s.201). Motor yönelimsellikte bedensel varoluş aracılığıyla şeylere ilişkin bir anlayış oluşur. Şeylere yönlendirilmiş motor yönelimsel eylemde, şeyin aktüel olarak algılanmış mevcudiyeti zorunludur. Nesneye ilişkin kavrayış aracılığıyla edinilen nesne anlayışı, ona ilişkin bedensel edim aracılığıyla kazanılır. Bu nedenle nesneye yönlendirilmiş bedensel hareket, kişinin nesneyi anlamasının temel tarzıdır. Beden ile bedeninin nesnesinin birliği, yönelimsel bir yaydan kaynaklanır (Ponty, 2020, s. 187). *“Yönelimsel yay, mutlak bir bilincin değil, somut olarak bedeninin kendisinde formüle edilmiş bir bilincin yönelimselliği olarak düşünülmalıdır”* (Malighetti, 2005, s. 156). Beden, dünyanın genel varoluşuna kişi öncesi bir katılım olarak, bir organizma olarak belirir. Dolayısıyla bir organizma olarak beden, tüm kişisel yaşamın, üzerine inşa edildiği bir altyapı olarak, varoluşun hareketine koyulur. Ponty nesnelere yöneltilecek davranışsal ya da motor hareketler aracılığıyla, bedeninin nesneyle ilişkisini açığıklayan motor yönelimselliğe, daktilocunun klavyeye ilişkin bedensel anlayışını örnek verir:

“Sözcükleri oluşturan harflerin daktilonun klavyesinde nerede olduğunu göstermesek de daktiloda yazabiliriz. Öyleyse daktilo bilmek, her harfin klavyedeki yerini bilmek değildir, hatta her harf için, o harf kendini bakışımıza sunduğunda tetiklenecek koşullu bir refleks edinmiş olmak da değildir. Eğer bedensel beceri ne bir bilgi formu ne de istem dışı bir eylem değilse, nedir? Söz konusu olan, ellerdeki bir bilgidir, ancak bedensel çabayla kendini ele verir ve nesnel bir adlandırmayla tercüme edilemez” (Ponty, 2020, ss. 207-8).

Motor yönelimsellik, bedenün potansiyelleri ile nesnelere çağrısı arasında oluşturulan bağlantıdır. Bununla birlikte beden-öznenin eylem fırsatlarını görmesine ve eylemleri aracılığıyla bu fırsatlara yanıt vermesine olanak tanıyan şey, ondaki motor becerilerdir. Motor beceri temelde, bir şey *yapabilmek* anlamında, özgün yönelimseliktir. Beden-öznenin motor becerilerini uygulayabilmesi için, uygun bir çevrede bulunması gerekir. Çünkü onun belli motor becerilerini aktifleştirmesine olanak tanıyan bu uygun çevre, onun bu becerileri uygulamasını talep eden nesnelere ilişkin algısına dayanır. Bedenin kendi çevresini, becerilerini uygulama fırsatı sunan bir ortam olarak algılaması, motor becerileri edinme sürecine olanak tanır. Bu öğrenme sürecinin devamlılığı, algısal çeşitliliğin farkındalığını içerir. “*Böylece motor beceriler beden-özneyi, dünyayı algılamanın yollarıyla donatır*” (Romdenh-Romluch, 2010, s.78). Motor beceriler pratik bilgi olduğu için, alışkanlıkla kazanılır. Çünkü kişi kendi çevresini, bu çevrenin kişinin eylemlerine yönelik içerdiği potansiyeller açısından değerlendirir. Dolayısıyla motor beceriler, algılama ve eyleme etkinliğinde kazanılır. Belli eylemleri talep eden olarak çevreye ilişkin kavrayış aynı zamanda kişinin bu talepleri uygulama gücüne sahip olan olarak, kendi bedenine ilişkin farkındalığını içerir. Ponty bedensel farkındalıkla çevresel farkındalık arasındaki bu ilişkiyi hayalet uzuv deneyimi aracılığıyla açıklar. Bacağı ampute edilmiş kişi, hayalet bir bacak duyumsar. Ama hayalet bacağa sahip kişi aynı zamanda kendi sakatlığını görmezden gelip, hayalet bacağıyla yürümeye çalışır. Ponty’e göre bu durumun sınırlardaki uyarıların kalıcılığından ve aslında onun şimdi mevcut olmayan bacağa ilişkin anıların kışkırtıcılığından oluştuğunu düşünmek yanıltıcıdır (Ponty, 2020). Ponty’nin varoluşsal fenomenolojisinde patolojik durumlar da *dünya-içinde-olma* açısından anlaşılmalıdır.

“*Bizde sakatlanmayı ve eksikliği reddeden şey, belli bir fiziksel ve insanlararası dünyaya bağlanmış Ben’dir; bu Ben, eksikliklere ve sakatlıklara rağmen kendi dünyasına doğru yönelmeye devam eder ve bu ölçüde, bunları de jure tanımaz. Eksikliğin reddi sadece bir dünyayla iç içe oluşumuzun diğer yüzüdür, bizi işlerimize, kaygılarımıza, durumumuza, tanıdık ufuklarımıza doğru fırlatan doğal hareketle çelişen şeyin üstü kapalı biçimde yadsınmasıdır. Hayalet bir kola sahip olmak, sadece kolun becerebileceği tüm eylemlere açık kalmak demektir, sakatlanmadan önce sahip olduğumuz pratik alanını korumak demektir*” (Ponty, 2020, s.127).

Hayalet bacağa sahip kişinin dünya algısı, kişiye mevcut olmayan bacakla eyleme fırsatlara sunan bir dünya algısına dayanır. Bu, aynı zamanda kişinin mevcut bacağıyla eylemleri uygulayabileceğine ilişkin kendi bedensel farkındalığını da içerir. Mevcut olmayan sol bacakla eyleme fırsatlarına ilişkin algı, kişiye sol bacağa sahip olduğu hissini verir. Hayalet bacak örneğiyle Ponty, bedenün bölünmemiş bir güç olarak kişinin hizmetinde olduğu ve hayalet bacağın bu bedende belirsiz olarak içerildiğine ilişkin farkındalıkla kişinin dünyaya yönelimsel bağlılığının farklılaşma yollarını açıklamaya çalışır.

Beden-öznenin algısal deneyimi, dünyayla etkileşim kapasiteleri açısından, onun için anlam ve değere sahip olan olarak şeyleri ona açılar. Beden-öznenin dünyaya yönelmişliği, ona çözülmesi gereken belli problemleri sunan ve onu eyleme motive eden bir dünya içine yerleştirir. Dünya-içine yerleşik beden-özne, dünyanın çağrısına, belli motor beceriler aracılığıyla, eyleyerek yanıt verir. Alışkanlık, zamanla çevrenin davetine uygun davranış biçimlerini kurmaktır. Alışkanlık aracılığıyla beden-özne, onu kuşatan dünyayla, düşünümün dolayımı olmaksızın, uygun ilişkiler kurar. Bir yandan alışkanlıktaki değişim, beden-öznenin dünya-içinde-olma tarzındaki bir değişimi içerir; diğer yandan alışkanlıklara dayalı bedensel hareket, anlamı meydana getirir. Dolayısıyla dünyayla etkileşimde alışkanlıklar aracılığıyla ortaya çıkan hareket etme tarzları, anlamın yaratımını oluşturur. Bu nedenle “*beden, kendini aşmanın bir odağıdır*” (Morris, 2008, s.118). Kendini-aşma, dünya içinde bedensel varoluşun alışkanlığa dayalı hareket tarzında bir değişimi gerektirir. Dolayısıyla alışkanlığın temelinde

zihinsel bir anlam yetisi değil, bedensel bir kavrayış söz konusudur. Bedenin dünyayla bu tüketilemez ilişkiselliği, kendi-aşma sürecinin öncelikle bedensel oluşunun göstergesidir. Alışkanlığa dayalı pratik eylemlerin yansıtıcısı olan dünya içindeki şeyler, beden-öznenin tüm hareket ve alışkanlıklarının kendi üzerinden sergilendiği ve anlamın yaratıldığı uzamsal alandır. Bununla birlikte bedenin uzamsallığı, onun yönelimselliğinin olanağını oluşturan temel unsurdur.

Ponty fiziksel uzam ve geometrik uzam arasındaki ayrımla, bedensel uzamı açıklamaya çalışır. Geometrik uzam deneyimlenen değil, düşünülen uzamdır ve bu açıdan Ponty'ye göre geometrik uzam düşüncesini olanaklı kılan, fiziksel uzamdır. “*Geometrik uzamda kişi, tekil ve bölünemez bir uzamın izini sürme yetisini keşfeder*” (Ponty, 2020, s. 331). Ama bu yeti algıda değil, düşüncede gerçekleşen bir yetidir. Bu açıdan geometrik uzamda hareketli bedenin değişmeden kaldığı arı bir yer değişimini ve kendi somut bağlamında nesnenin durumundan ayrı, arı bir pozisyonu düşünmek olanaklıdır. Ama soyut olarak düşünülen bu arı pozisyon ve arı yer değişimi içinde yeri ve pozisyonu işgal eden herhangi bir sakin yoktur. Oysa bir durum, daima bu durumu içeren sakinleri gerektirir. “*Fiziksel uzam pozisyonları değil, durumları içerir; geometrik uzam ise durumları değil, pozisyonları içerir*” (Priest,2003, s. 104). Ponty fiziksel uzamı ilişkisellik açısından ele alır ve uzamdaki şeyler arasındaki uzamsal ilişkilerin, bedenli öznenin algısal sentezi aracılığıyla öznel olarak oluşturulduğunu düşünür. “*Çünkü evrenin hareketinin temelinde nesnelere hareketi değil, zamanın hareketi söz konusudur*” (Aras, 2017, s.100). Ponty zamanın öznel olduğunu, yani zamanın varoluşunun ve doğasının, algılayan bedensel bir öznenin varoluşuna dayandığını düşünür (Priest, 2003, s. 119). “*Tüm deneyimlerimiz, bizim deneyimlerimiz olarak, önce ve sonra açısından kendilerini düzenler*” (Ponty, 02, s.476). Öznenin bir dizi psikik olaylara indirgenemeyeceğini ve ebedi de olamayacağını düşünen Ponty açısından zaman, beden-öznenin kurucu eylemleri tarafından oluşturulur. “*Zaman, zamanın görülmesini varsayar. Zaman, bir nehir gibi değildir, akışkan bir töz değildir*” (Ponty, 2020, s. 477). Böylece Ponty zamanı, beden-öznenin şeylerle ilişkisine dayandırır. Kendi başına ardışık olaylardan söz etmek olanaksızdır, çünkü “*olaylar, sonlu bir gözlemci tarafından, nesnel dünyanın mekansal-zamansal bütünlüğü içinden kesilip alınmıştır*” (Ponty, 2020, s. 477). Dolayısıyla dünyayı bölünemez ve değişmez bir varlık olarak düşünen Ponty değişimi, içine yerleşen ve şeylerin geçip gittiğini gören bir beden-öznenin konumuyla ilişkilendirir. Bu açıdan bir olay, bir beden-öznenin başına gelen şeydir ve onun sonlu perspektifi, bu olayın bireyselliğinin temelidir. Tıpkı zamansal yönelme gibi uzamsal yönelme de, algılayan öznenin genel bir edimiyle kurulduğu için, Ponty uzamın varoluşunu özneyle ilişkilendirir. Beden-öznenin uzamsal buradallığı, onun uzamsal ilişkileri kurmasına olanak tanır. Motor becerileri ve alışkanlıkları ya da hareketi aracılığıyla beden-öznenin dünyadaki şeylerle ilişkisinde oluşturduğu durum, onun bedensel uzamsallığının ifadesidir.

Beden hem nesnelere orada olmasının koşuludur hem de uzamın kaynağıdır. Bedenin uzamsallığı nesnel uzamsallıktan farklıdır. Bedenin dinamik uzamsallığı nesnel uzamsallıktan önce gelir. “*Bedenin uzamsallığı dışardaki nesnelere uzamsallığı gibi bir konum uzamsallığı değil, bir durum uzamsallığıdır*” (Ponty, 2020, s.149). Bedensel uzamsallıkta kişi, kendisinden belli eylemleri talep eden bir dünya algısına sahiptir. Beden-öznenin ulaşılabilir ya da ulaşılmaz olarak, yakın ya da uzak olarak, sağına ya da soluna yerleşmiş olan olarak nesnelere ilişkin algısı, nesnelere kendi bedeni açısından uzamsal yerleşikliğine ilişkin algısını içerir. Kendi başına alındığında dışsal ilişkilere dayalı nesnel uzamda yukarı, aşağı, sol ve sağ gibi kavramlar hiçbir anlam ifade etmez. Beden-öznenin yönelimsel uzamsallığı, bu kavramlar arasındaki ayrımı olanaklı kılan temel unsurdur. Bu nedenle bu iki uzamsallık arasındaki ilişkiyi Ponty şöyle tanımlar:

“*Bedensel uzamın anlamını ortaya çıkarmak istediğimde, idrak edilir mekandan başka bir şey bulamam onda. Ama aynı zamanda bu idrak edilir mekan, yönelinmiş uzamdan çekip*

çıkartılmış değildir, tam da onun açıkça bildirilmesinden ibarettir ve bu kökten koptuğunda, hiçbir anlamı kalmaz” (Ponty, 2020, s.151).

Böylece Ponty bedensel uzamsallığı, figür-zemin yapısında her zaman örtük olarak varsayılan “*üçüncü bir terim*” (Ponty, 2020, s.150) olarak adlandırır. Her figür, bedensel uzamın ve dışsal uzamın oluşturduğu ikili ufukta çeşitli profiller sunar. Figürler, ancak ufukların dolayımı aracılığıyla var olur ve kavranır. “*Eylem aracılığıyla ve varoluşun hareketi aracılığıyla beden, bu figür-zemin yapısına girer veya kendi görevlerine yönelir; eylem aracılığıyla bedenin uzamsallığı elde edilir*” (Maligetti, 2005, s.152). Ponty bedenin uzamsallığının nesnel uzamdan farklılığını ve bedensel hareketin olanaklılığını beden şema aracılığıyla ortaya koymaya çalışır.

3.4.Beden Şema

Beden şema, kavramları nesnelere atfetmeye öncel, dünyaya katılma ve tahmin etme yetimidir ve “*Ponty bu yetiye “alışkanlık der” (Carman, 2008, s.106). Beden, alışkanlığa dayalı etkinliğinde dünyayı anlar. Çünkü kişinin algısı daima kendi bedeni tarafından ve bedenin kendi olanaklarına ilişkin duyumu tarafından yapılandırılır. Kişi, dünyayla etkileşimi aracılığıyla kendi bedeninin farkındalığını edinir ve bedeninin dolayımı aracılığıyla da dünyanın farkında olur. Bu nedenle beden şema, kişinin kendisiyle ve dünyayla biliş öncesi aşinalığını oluşturur. Beden şema dinamiktir çünkü “bu terim bedenimin bana, aktüel ya da olası bir göreve yönelik duruş olarak belirlediğini ifade eder” (Ponty, 2020, s.151). Böylece beden şema, bedenin dünya-içinde olduğunu ifade etmenin bir yoludur.*

Ponty’ye göre beden şema, kişinin dünyayla ilişkilerinin pratik sezgisel taslağıdır; “*kişinin tüm eylem ve tutumlarının işlendiği kayıttır ve bu nedenle kişinin bir şeyi kendi bedeniyle ve bedenin etkinlikleriyle uzamsal ve zamansal açıdan ilişkili olan olarak algılamasına zıt biçimde, referans bir norm sağlar” (Halak, 2018, s.41). Ampute edilmiş bir bacağa sahip bir kişi, bedeninin bir uzvunu kaybetmesine rağmen, pratik edimlerinde bu kökensel beden şemayı takip eder. Bu nedenle beden şemayı beden-nesne olarak ya da fiziksel bir varlık olarak düşünmek de olanaksızdır. Beden şema, belli bir durum içinde ve bu durumun içerdiği nesnelere etkileşimde, beden öznenin sahip olduğu hareket noktasıdır. Dünyayla etkileşiminde algının dayanak noktası olan ve algılanmış şeyle eyleme yönelimin kaynağı olan beden, algılanan şeye ilişkin niyetleri aracılığıyla kendi tutum, pozisyon ve davranışlarını sürekli olarak yeniden düzenler. Bu nedenle beden şema sürekli olarak hareket aracılığıyla dönüştürülüp, farklılaştırılır.*

“Normal özne bedenine, sadece aktüel pozisyonların sistemi olarak değil, başka yönlerdeki sonsuz eşdeğer pozisyonların açık sistemi olarak da sahiptir. Bedensel şema adını verdiğimiz şey bu eşdeğerlikler sistemidir tam da, farklı motor görevlerin anında aktarılabilir olmasını sağlayan şey, dolaysızca verili olan bu değişmezdir” (Ponty, 2020, s.204).

Dünyanın yapısal farklılaşması, beden öznenin dünyaya yöneliminde kendi çevresini, uygun bir pozisyonu ya da hareketi benimseme yeteneği ya da yeteneksizliği aracılığıyla elde edilir. Hastalık, sakatlık ya da uyku durumlarında beden şemanın yapısal olarak farklılaşma olanağı zayıftır. Ama sağlıklı bireyin çevreye ilişkin algısı farklılaşır, çünkü onun içinde bulunduğu durum ondan belli türden eylemleri talep eder; dolayısıyla beden özne bu taleplere özgü uygun yanıtlar vererek, beden şemayı aktif olarak kullanıp, dünyayı yeniden düzenler.

“Beden şema teorisi örtük olarak bir algı teorisidir” (Ponty, 2020, s.3). Beden şemada hareket açısından belirginleşen algı ve beden birliği, beden özne ile dünyanın birleşimini açıklar. Beden özne, belli bir durum içinde dünyaya yönelmiş halde, kendi bedenidir. Dünyanın ve bedenin beden şemada açığa çıkan bu birleşimi, dünyaya ilişkin biliş öncesi algıyı farklılaştırır ve çeşitlendirir. Dünyaya yönelik bedensel hareket, tutum ve pozisyonlar, belli bir çevrede olan olarak şeyleri uygun şekilde ya

da yanlış ve eksik şekilde algılamaya olanak verir. Bedensel yönelimin temel niteliği olan düşünüm-öncesi bedensel konumlar, beden öznenin çevresine ilişkin geliştirdiği tutum ve hareketin sürdürülebilirliğini sağlar ve bedenin anlam olarak belirişine olanak verir. Beden şema, bedensel hareketin anlamlı bir şekilde yürütüldüğü hedeflere doğru, önceden organize edilmiş devinimlerin koordine edilmiş topluluğudur. Bu açıdan beden şema algısal şeylerin kimliğine ve birliğine ilişkin duyumuza olanak verir. Bedenin şeyleri anlaması, algılanan şeyin anlamlı birliği ya da kimliği, hareketli bedenin ve şeyin senteziyle kazanılır. Dolayısıyla algının zeminini oluşturan şey, bedensel yönelimdir ve tüm yargılar bu zemin üzerinde belirginleşir. Bedensel yönelimin ve algısal alanın belirsiz ufku, bedenin dolayımı aracılığıyla yargıları ve tikel fenomenal algıları oluşturur. Bu açıdan bedenin durumları, motor becerileri, alışkanlıkları, dünyaya algısal yönelimin kaynağıdır. Beden, tüm nesnelere yüzünü ona döndüğü, algılanamaz dayanaktır. Bu nedenle algılanmış dünya beden şemada temellenir. Dolayısıyla beden şemanın farklılaşması, dünyanın algısal farklılaşmasını oluşturur. Beden algısı, dünyadaki diğer nesnelere ilişkin algıya benzemez. “*Nesnelere bedenimle gözlemlerim, ama bedenimi gözlemleyemem*” (Ponty, 2020, s.138). Algılanmış her bir fenomenin dayanağı ve her algının referans düzeyi olan algılanamaz beden, bu şekilde algılanan dünyanın yapısını oluşturur. Bu nedenle beden şema algısal deneyimde sürekli olarak mevcuttur.

3.5.Schneider’in Patolojisi

Ponty yönelimsellik, motor beceriler ve anlama dayalı fenomenolojik bedensel özne anlayışını, bu yetilerden birinde meydana gelen bir sakatlık nedeniyle, sağlıklı öznedeki beden-dünya ilişkisine dayalı deneyimden, dolayısıyla anlamdan yoksun olan patolojik Schneider vakası aracılığıyla geliştirir. Beyin hasarı ya da ampute uzuv vakaları, normalde farkında olmadığımız, örtük, kalıcı, bedensel anlayışımızı fark etmemizi sağlar. Bu tür hastaların kendi durumlarına verdiği tepkiler, düşünüm-öncesi deneyimden getirdikleri, temel anlayışı aydınlatır. Ponty bu anomaliler aracılığıyla aslında insanın kendisinin dolaysız ve sezgisel bir bedensel anlayışına sahip olduğunu göstermeye çalışır. Dolayısıyla Schneider vakası, Ponty’nin nesnel düşünceye ve beden-bilinç düalizmine yönelik eleştirisini ve kendi beden-özne fenomenolojik alternatifini belirginleştirdiği temel örnektir. Schneider birinci dünya savaşı sırasında beynin sağ oksipital lobundan yaralanmış bir askerdir. Schneider’in beyin hasarı onun eylem kapasitelerini bozmuştur. Örneğin “*Schneider burnunu tutmasına izin verilirse eğer, burnunu gösterebilir*” (Ponty, 2020, s.154); *sivrisineğin ısırıldığı yeri dolaysızca kaşıyabilir*” (Ponty, 2020, s.156). Ama “*Schneider bedeninin bir parçasına dokunulduğunda, bedeninin hangi noktasına dokunulduğunu söyleyemez; derisinde temas edilen iki noktayı ayırt edemez*” (Ponty, 2020, s.153). Schneider’in bu soyut hareketleri yapabilmesi için, hareketi gerçekleştirecek organa bakması veya bazı hazırlık hareketlerini tüm bedeniyle gerçekleştirmesine izin verilmelidir. Kendisine verilen bir komutla bedeninin bir parçasını parmağıyla gösteremeyen Schneider, gündelik yaşamda alışıldık zorunlu somut hareketleri kolayca yapabilir; örneğin cebinden mendili alıp, burnunu silebilir.

Soyut ve somut hareket arasındaki fark Schneider’in bozulmuş eylem kapasitesini açıklar. Eylemek, kişinin kendi bedeninin uzamda ve kendi çevresiyle ilişkili olarak nasıl yönlendirildiğine ilişkin bir kavrayışı gerektirir. “*Hastaya gözleri kapalıyken soyut bir hareketi gerçekleştirme talimatı verilirse, etkin organın kendisini, hareketin yönünü ya da işleyişini ve gerçekleşeceği düzlemi bulmak için hastanın bir dizi hazırlık işlemine ihtiyacı vardır*” (Ponty, 2020, ss.161-62). Hazırlayıcı hareketler Schneider’in etkin uzvu, hareketin yönünü ve hareketin uygulandığı düzlemi bulmasına olanak verir. Normal bireyler bedenlerinin ilgili parçasını harekete geçirmeden önce, o parçaya bakmak ya da hazırlayıcı hareketleri uygulamak zorunda değildir. Oysa Schneider gibi beyin hasarlı hastalar soyut eylemler söz konusu olduğunda, kendi bedenlerinin uzamdaki yönelimine ilişkin bilgiden yoksundur.

Ponty nesnel düşüncenin Schneider’in durumuna yönelik empirist ve idealist açıklamalarını reddeder. “*Empirist açıklamalar, Schneider’in yeteneksizliğini nedensel faktörlere ve soyut ve somut*

eylemler arasındaki farkı, görsel ve dokunsal duyu arasındaki farka dayandırır” (Ponty, 2020, s.167). Bu açıklamalardan bir kısmı Schneider’in somut eylemleri yapabilme yetisini, onun dokunma duyusunun sağlamlığına, soyut eylemleri yapamama yeteneksizliğini de görme duyusunun bozukluğuna dayandırır, çünkü somut eylemleri uygulamak için gerekli olan bedensel yönelime ilişkin kavrayış, öncelikle dokunma duyusuyla olanaklıdır; diğer kısım da Schneider’in soyut eylemleri uygulayamamasını onun dokunma duyusunun bozulmasına dayandırır. Ponty her iki açıklamayı da reddeder. Çünkü Ponty’ye göre bu açıklamalar görmenin ve dokunmanın birbirinden bağımsız fenomenler olduğunu ve birinde meydana gelen bir bozulmanın diğerini etkilemediği düşüncesine dayanır. Schneider’in beyin hasarı “*psikolojik körlüğe*” (Ponty, 2020, s.153) neden olmuştur. Ama Ponty’ye göre bu tür hastalarda görme işlevinde birinci dereceden bir bozukluk olduğunu varsaymak yanlıştır, çünkü tüm duyular içsel olarak ilişkilidir. Ponty Schneider’in bozulmuş eylem kapasitesine, duyularından sadece birine ilişkin bir zararın neden olmadığını düşünür. Bu nedenle Schneider’in patolojisine yönelik nedensel bir açıklama yetersizdir. Schneider’in durumunun idealist analizleri, onun soyut eylemleri uygulayamamasının nedenini, onun sembolik işlevden, soyut tutumdan ya da nesneleştirme gücünden yoksunluğuna dayandırır (Ponty, 2020). Bu açıklamaya göre Schneider varlıkları genel kategoriler altında sınıflandırma yeteneğinden yoksundur, çünkü onun beyin hasarı kavramsal tasarılar yapma, dolayısıyla düşünebilme becerisini etkilemiştir. Eylemlerin düşünceler tarafından oluşturulduğu anlayışına karşı çıkan Ponty, Schneider’in düşünme yetisinin zarar görmediğini, kendisine verilen talimatlara yanıtının yavaş ama anlamlı olduğunu savunur. Ponty’e göre “*somut eylemler aktüel bir duruma karşılık gelen eylemlerdir; oysa soyut eylemler aktüel bir durumla ilgili değildir*” (Ponty, 2020, s.153). Algısal deneyimde kişi, kendisi için bir anlama ya da değere sahip olan şeylerin kendisine sunulduğunu ve bu şekilde şeylerle ilişkili olduğunu deneyimler. Kişi belli eylem olanaklarını sunan şeyler olarak, fenomenleri algılar. Algının duyusal boyutu, algılayanda hangi davranışın gerekli olduğuna ilişkin bir duyuma neden olur. Dolayısıyla aktüel durum, belli türden davranışı gerektiren olarak algılanan bir algısal çevreyi oluşturur. Schneider’in aktüel durumu, cüzdan fabrikasında cüzdan dikme durumudur. “*Hastanın somut hareketler için, onları açıp sereceği bir sahne ve bir mekan aramasına gerek yoktur, bu mekan da verilidir, aktüel dünyadır, “kesilecek olan” deri parçasıdır, “dikilecek olan” astardır*” (Ponty, 2020, s.157). Bu açıdan somut eylem, kişinin kendi çevresine ilişkin algısına karşılık gelen eylemlerdir. Schneider’in gündelik yaşamında sorunsuzca uyguladığı eylemler, somuttur, çünkü o çevresindeki şeyleri, belli eylem fırsatları sunan şeyler olarak algılar. Oysa doktorun ‘kolunu yukarı kaldır’ şeklindeki talimatına karşılık gelen eylemler, soyuttur ve Schneider bu eylemleri dolaysızca uygulayamaz. Bu nedenle Ponty’e göre eylemin nedeni düşünce değildir, algılanmış eylem olanaklarıdır; eylem de bir uyarana mekaniksel yanıt değildir. Schneider kendi çevresini, belli türden eylemi gerektiren bir çevre olarak algıladığı için, somut eylemleri yapabilmektedir. Bununla birlikte eylem fırsatlarını görme ve eyleyerek bu çağrılara yanıt verme yetisi, kişinin motor becerileri tarafından sağlanır. Motor becerilerini uygulama fırsatı sunan bir çevre olarak kendi çevresini algılamayı öğrenmek, motor becerilerin kazanılmasını olanaklı kılar.

Motor beceriler aracılığıyla aktüel durumun algılanması ve eylem, kişinin kendi bedensel farkındalığını, bedensel yönelimine ilişkin kavrayışını olanaklı kılar. Schneider’in soyut eylemleri yapabilmesi için örneğin komutla kolunu kaldırması için, öncelikle ilgili kola bakması ve birtakım hazırlayıcı hareketleri uygulaması gerekir. Soyut eylemlerde Schneider, eylem için gerekli olan bedensel yönelimi kavrayamaz, ama somut eylemlerde bedensel yönelimin farkındadır. Bu hareketler Schneider’in ondan hareket ettirmesi istenen uzvu ve bedensel yönü bulmasını sağlar. Ponty’ye göre Schneider’in soyut eylemlerde kendi bedensel farkındalığından yoksun olmasının nedeni, olasıyı göz önüne alamamasıdır. “*Normal kişi, olasıyı hesaba katar ve böylece olası olan, bir olasılık olarak kendi pozisyonunu değiştirmeden, bir tür aktüellik kazanır. Hastada ise aktüelite alanı fiili bir temasta*

karşılaşılan ya da açık bir çıkarsama ile bu verilerle ilişkili olan şeyle sınırlanır” (Ponty, 2020, s.161). Somut eylemleri uygularken kişi kavramsal bir düşünceye ihtiyaç duymadan belli türden eylemleri gerektiren bir çevreye ilişkin algısı aracılığıyla, eyleyerek yanıt verir. Dolayısıyla burada kişi aktüel olanı göz önüne alır. Kişi motor becerisi aracılığıyla belli türden eylemlerle meşgul olmak için gerekli bedensel hareketleri uygulayabilir ve bu hareketleri uygulamaya olanak veren çevreyi fark edebilir. Kişinin aktüel çevresi ve güncel görevi, onun motor becerilerine ulaşmasını sağlar. *“Burada olasıyı göz önüne alma gücü, sadece olası görevler ve olası çevreyle ilgili olan motor becerilere ulaşma gücü olarak anlaşılmalıdır* (Romdeh-Romluch, 2010, s.94).

Schneider’in algısal deneyimi patolojiktir. *“Eviden hep alışveriş yapmak için çıkar ve önünden geçerken Prof. Goldstein’in evini tanımaz, çünkü oraya gitme yönelimiyle çıkmamıştı”* (Ponty, 2020, s.195). Bir şeyi tanımak ya da fark etmek Ponty’ye göre ona aşına olmayı gerektirir. Bir şeye aşına olmak da belli bir davranış biçimine uygun olan olarak onu algılamaktır. Dolayısıyla bu şekilde bir algılama, motor beceriyi uygulama olanağı sunar. Bu açıdan tanımak, belli motor becerileri uygulamaktır. Schneider, aktüel olarak Prof. Goldstein’in eviyle etkileşim içeren görevlerle meşgul olmadığı için, bu evle etkileşime alışık olan motor becerileri uygulayamaz, dolayısıyla evi tanıyamaz. O sadece kendi aktüel çevresi ve aktüel göreviyle ilişkili motor becerilere ulaşabilir; aktüel olarak yaptığı işle ilgili eylem fırsatlarını algılayabilir. Oysa normal birey sadece aktüel çevresi ve aktüel görevi aracılığıyla olanaklı olan motor becerilere değil, kendi çevresinde giriştiği olası projelerle ilgili motor becerilere de ulaşabilir. Dolayısıyla normal bireyin hasta bireyden farkı, onların yapıyor oldukları şeyle ilgili eylem fırsatlarından daha fazla fırsatları algılamalarıdır. Normal bireyin dünya algısı, güncel görev ve eylemlerle sınırlı değildir; olası görev ve eylemlere genişler. Schneider olasıyı göz önüne alma yetisinden yoksun olduğu için sadece güncel göreviyle ve mevcut çevresiyle ilgili motor becerilere ulaşabilir. Alışkanlık aracılığıyla bireye verilen sözel buyruklar motor bir anlam kazanır. Böylece birey buyruğu, belli bir hareketi yapmasını gerektiren şey olarak algılar. Ama alışkanlığa dayalı olmayan durumlarda verilen talimatlar, olasıyı göz önüne alma gücünden yararlanan bir anlamla dolu olmalıdır. Schneider bu güçten yoksun olduğu için, kolunu kaldırma talebine bir anlam veremez, eylemi dolaysızca gerçekleştirmez; motor anlamdan yoksun olduğu için, kendi bedenini nasıl yönlendireceğine ilişkin kavrayışı kusurludur. Bu nedenle Schneider, ilgili uzvuna bakmak ya da hazırlayıcı hareketleri uygulamak zorundadır. Soyut hareketler söz konusu olduğunda motor yönelimselliği harekete geçirmek için, Schneider’in bir hareket düşüncesini aktüel hale dönüştürmesi, olasıyı hesaba katması gerekir. Kendi bedensel farkındalığından yoksun oluşu, soyut eylemler söz konusu olduğunda kendi bedensel yönelimselliğine sahip olamayışı, Schneider’in bedenini keyfince kullanamamasına, bedeni ile çevresi arasındaki doğal ilişkiyi dönüştürememesine neden olur ve yaratıcılığını engeller.

Normal bireylerde somut ve soyut hareketler arasında keskin bir ayırım yoktur. Her somut hareket aynı zamanda olası birçok soyut hareketi de içerir. Bir cüzdan fabrikasında cüzdan dikme aktüel görevini icra etme davranışı, aynı zamanda makinanın bozulması, ipliğin bitmesi gibi engellerle ilgilenmeye olanak veren bir esnekliği barındırır. Bu esneklik, motor yönelimselliğin ayrılmaz parçası olan, olasıyı göz önüne alma gücünü açığa çıkarır. Schneider olasıyı göz önüne alma gücünü kaybettiği için, onun motor yönelimselliği tam olarak aktif çalışmaz.

Somut harekette beden alışkanlıksal görevlerin odağı olarak dünyayla ilişkilidir; oysa soyut harekette beden böyle bir dünya algısının dışına çıkar ve bir oyun oynama nesnesine dönüşür. Artık beden, refleksiyon ve öznellik kuşağına doğru yönelmiştir. *“Bu üretici güç, özgürlüktür”* (Keat, 1982, s.5). Burada söz konusu özgürlük, eyleme rehber olan refleksiyon değil, kişinin kendini bir durum içine yerleştirme somut özgürlüğüdür. Soyut harekette motor yönelim, dünya içinde olmanın bedenlenmiş bir yoludur. Birey soyut harekette kendi aşına çevresinden kopar ama bu, kendi

bedeninden bir kopuş değil, bedensel varoluşun farklı bir tarzını deneyimlemektir. Ponty bilincin dünyayla algıdaki etkileşimi aracılığıyla fenomenlerin beden-özne için nasıl oluştuğunu, dolayısıyla beden-öznenin dünya-içinde-oluşunu, bedenin cinselliği örneğiyle açıklamaya çalışır.

3.6.Cinsellik

Ponty bedenin yaşamın çeşitliliğini birleştirme gücünü, cinsellikle açıklamaya çalışır. Beden-özne dünya-içinde-var olan şeylerle ve ötekilerle, karmaşık bir ilişki ağı içinde şeyleri kendine çeker. Bu açıdan beden, dünyayı benimsemenin merkezidir. Ponty'ye göre dünya-içinde-olmanın temel varoluşsal kategorisi cinselliktir. Beden, cinselliğin dolayımı aracılığıyla dünyadaki şeyleri kendisi için cezbedici olan olarak deneyimleyip, onlara cinsel bir anlam yükler.

“Doğal dünya, benim için varoluşunun ötesinde, kendinde varolan olarak kendini sunar...biz, varolmak için algılanmaya gerek duymayan bir dünyanın karşısında buluruz kendimizi. Bizim için varlığın doğuşunu açıklamak istiyorsak, deneyimimizin sadece bizim için bir anlamı ve gerçekliği olan kısmına, yani bizim duygusal yaşamımız olan alana bakmalıyız. Bir nesnenin ya da bir varlığın nasıl olup da arzu veya sevgi sayesinde bizim için varolmaya başladığını görmeye çalışalım, böylece genel olarak nesnelere ve varlıkların nasıl olup da varolduğunu anlayabiliriz” (Ponty, 2020, s.220).

Ponty için cinsellik, beden ile bedeni kuşatan dünyanın birliğini oluşturur. Ponty'nin ele aldığı cinsellik, kadın ve erkek arasındaki ilişkinin ifadesi olan cinsellikten ziyade, insan varoluşundaki cinselliğin ilksel anlamıyla self'in bir ifadesi olan cinselliktir. *“İnsanın cinsel yaşamı, dünya-içinde-olmanın bir tarzıdır...Cinsel yaşam genital organlarda olup biten süreçlerin basit sonucu değildir”* (Ponty, 2020, s226). Pontyci bakış açısından cinsellik, beden-öznenin varoluşunu öznelarası alana yansıtma çabasını içerir. Ötekinin bedeninin dolayımı aracılığıyla beden-özne insan ilişkilerinin yaşam alanına, varoluş ve anlam alanına ulaşır.

Ponty empirik psikolojinin duygusallık tanımını eleştirir. Çünkü *“empirik psikoloji duygusal olmayı, kendi üzerine kapalı duygusal hallerin, zevk ve acıların oluşturduğu bir mozaik olarak düşünür”* (Ponty, 2020, ss.221). Böyle bir düşüncede cinsellik otonom refleks bir aygıt olarak görülür ve duygusal olmak, özgün bir bilinç tarzı olarak düşünülmez, dünya-içinde-olmanın ayırt edici bir tarzı olarak görülmez; sadece hayvani, içgüdüsel tatmin açısından ele alınır ve beden cinsel organlara ya da beden parçalarına indirgenir. Oysa Ponty bedenin cinselliğinin genital organlara indirgenemeyeceğini ve otonom bir refleks aygıt olarak görülemeyeceğini düşünür. Bunu açıklamak için tekrar Schneider'in patolojik durumuna döner. *“Otonom bir refleks aygıt olsaydı, cinsel nesne anatomik olarak belirli bir zevk organına ulaşıyor olsaydı, kafadaki yaralanmanın etkisi bu otomatik süreçleri serbest bırakmak olmalı ve daha da vurgulanmış bir cinsel davranış olarak kendini göstermeliydi”* (Ponty, 2020, s.222). Schneider hem kendi hem de ötekinin bedeninde cinsel bir anlam bulamaz. Normal bireyin cinsellik algısı, bedeni fiziksel ve mental bir bütünlük olarak algılar; bu nedenle cinsel yaşamı salt fiziksel bir olgu olarak düşünmez. Oysa Schneider cinsel dürtülere sahip değil; *“açık-seçik resimler, cinsel konuşmalar, bir beden algısı onda herhangi bir arzu doğurmaz...Hazırlık aşaması kesintiye uğrarsa onda cinsel döngü devam etmez”* (Ponty, 2020, s.21). Normal bireyde cinsellik, bedenin belli organlarını değil, tüm bedeni ifade eder. Normal insan kendini erotik bir durum içine yerleştirme, bu durumu doyuma ulaşıncaya kadar devam ettirme gücüne sahiptir, çünkü onda cinsellik duygusal, bilişsel ve eylemsel beden birliğini ifade eder. Ama Schneider bu güçten yoksundur, çünkü onda algı, erotik yapısını kaybetmiştir. Bu nedenle bedensel yakın temas onda belirsiz bir duygu uyandırır ama cinsel tutumu harekete geçiremez. Böylece duygusal duruma odaklanarak Ponty, insan varoluşunun salt bilince ya da düşünen varlığa indirgenemeyeceğini göstermeye çalışır. Cinsellik, entelektüel arı bir

farkındalıktan ziyade, düşünöme ve dişil-eril farklılıklara öncel bir yönelimselliktir. Beden-özne cinsellik aracılığıyla kendini dünya içinde ifade eder ve anlamı açığa çıkarır.

Ponty'ye göre varoluş ve beden arasında diyalektik bir ilişki vardır. “*Ne beden ne de varoluş, insan varlığının asli yerine geçemez, çünkü ikisi de birbirini varsayar... Ne varoluş bedene ve cinselliğe indirgenebilir ne de cinsellik varoluşa indirgenebilir*” (Ponty, 2020, ss. 236-37). Bu nedenle cinsellik, beden ve varoluşun birliğini ifade eder. Beden, varoluşu gerçekleştiren, onu aktüel hale dönüştüren şeydir. Cinsellik salt biyolojik ya da salt tinsel bir şey değildir; varoluşla bağlantılı olduğu için, aynı zamanda metafizikseldir. Burada söz konusu olan şey beden ve cinselliğin belirsizliğidir.

“*Belirsizlik, insan varoluşunun özüdür ve yaşadığımız ya da düşündüğümüz her şey daima birçok anlama sahiptir...Cinsellik ve varoluş arasında bir kaynaşma vardır, yani cinsellik varoluşa, varoluş da cinselliğe sızar...Dolayısıyla insan varoluşunda bir belirsizlik ilkesi vardır... Varoluş, temel yapısı dolayısıyla, anlamı olmayanın anlam kazanmasını sağlayan, sadece cinsel bir anlamı olan şeyin, daha genel bir anlam üstlenmesini sağlayan şey olması dolayısıyla, kendinde belirsizdir*” (Ponty, 2020, s.240-41).

Böylece Ponty yaşam deneyiminde hem beden hem de cinselliğin olumsuzluklar olduğunu anlatmaya çalışır. Diğer kipler gibi cinsellik ve beden de varoluşu biçimlendiren içeriklerdir. Kişisel varoluş, tüm bu olguların üstlenildiği harekettir. Cinsellik, bizim varoluş tarzımızdır. “*İnsanın cinsel tarihi, onun yaşamının anahtarındır; çünkü insanın cinselliğinde onun dünyaya göre olma tarzı, zamana göre ve diğer insanlara göre olma tarzı yansır*” (Ponty, 2020, s.226). Cinsellik, yaşam deneyiminin akışıyla birleşir. Çünkü bedensel varoluş aracılığıyla insan, bir durum içinde varolabilir. Dolayısıyla insanın cinselliği, onun varoluşunu, varoluşu da onun cinselliğini ifade eder. Cinsel güçsüzlük durumunda birey kendini cinsel bir durum içine yerleştiremediği için, onun bireysel varoluşu onun cinselliğini ifade edemez. Schneider'in cinsel isteksikliği kendini erotik durum içine yerleştirememesinden kaynaklanır. Ponty'ye göre Schneider'in algısal, yönelimsel, erotik tüm hareket patolojilerinin sebebi, yönelimsel yay'ın eksikliğidir.

“*Bilinçli yaşamın, arzu yaşamının ve algısal yaşamın altında yatan bir 'yönelimsel yay' vardır ve bu bizim etrafımızda geçmişimizi, geleceğimizi, insani ortamımızı, ideolojik ve ahlaki durumumuzu yansıtır ve tüm ilişkiler bakımından bizim bir duruma yerleşmemizi sağlar. Duyuların, duyularla idrakın ve duyarlılıkla motor becerilerin birliğini sağlayan bu yönelimsel yaydır. Hastalıkta gevşeyen de odur*” (Ponty, 2020, s.187).

Ponty cinselliği, varlığın genel hareketini izleyen bir yönelimsellik olarak düşünür. Dolayısıyla algı, motor beceri ve tasarım gibi beden ve bir diğer yapısı olarak cinsellik de beden-öznenin varlık tarzıdır. Cinselliğin varoluşla ilişkisini Ponty işaret ve işaretleme arasındaki ilişki açısından ele alır. “*İşaret etme, işaret içinde somutlaştırılır*” (Ponty, 2020, s.230). Beden, kendini varoluşta gerçekleştirdiği için, tüm varoluşun ifadesidir. Cinsellik, beden ve varoluşun doğası olduğunu gösterir. Beden ve zihin, işaret ve anlam aslında bu bedenlenmiş anlamın soyut unsurlarıdır. Dolayısıyla ifade ile ifade edilen arasındaki, beden ve varoluş arasındaki ilişki, karşılıklı yönelimsel bir ilişkiyi açıklar. “*Cinsellik, bütün varlığımızdır, tüm kişisel yaşamımızı ona adarız*” (Ponty, 2020, s.242) derken Ponty cinselliğin, kişisel varoluşun bir bütün ifadesi olduğunu anlatmak ister.

4.Sonuç ve Öneriler

Ponty'nin amacı algılayana görüldüğü şekliyle dünya ve bilincin yaşam deneyimini betimlemektir. Bu nedenle nesnel düşüncenin bilinç ve dünya arasındaki ilişkiye yönelik açıklamalarını reddeder ve kendi fenomenolojik beden anlayışını geliştirir. Empirizmin bağımsız bir şekilde varolan bir dünyanın rastlantısal bir parçasına dönüştürdüğü bilinç, entellektualizmde dünyanın kurucu unsuru olur. Her iki anlayışı reddeden Ponty bilinç ve dünyayı, bir bütünün karşılıklı

olarak birbirine dayalı parçaları olarak düşünür. Fenomenolojik incelemenin nesnesi, algılayan özneye deneyimde açılan dünyevi, fenomenal alandır. Dolayısıyla fenomenal alan, dünya ve bilincin ilişkisinde görünür kılınır. Fenomenal alanda belli eylemleri uygulama gücü olarak bilinç ile bu eylemlerin uygulanabildiği ortam olarak dünya, aynı fenomenin zıt kutupları olarak deneyimlenir. Ponty bilinç ve dünyanın bu tamamlayıcı ilişkisini algısal deneyime dayandırarak açıklar. Bu deneyimde belli motor becerilere sahip olan olarak beden-özne, kendi çevresini ya da dünyayı, belli eylem fırsatları sunan bir çevre olarak algılar. Ponty beden-öznenin deneyimlediği şeylerin, onun bu şeylere ilişkin deneyiminde oluşturulduğunu düşünür. Bu açıdan algı, bilinç (beden-özne) ve dünya arasındaki temel etkileşim tarzıdır. Çünkü algısal eylem aracılığıyla dünyayla etkileşim kurulur ve bu süreçte algılanmış şeyler çeşitli niteliklere sahip şeyler olarak oluşturulur. Bununla birlikte bedenlenmiş özne de dünyayla algısal etkileşim aracılığıyla oluşturulur. Çünkü o da bu deneyimde belli bir uzamı işgal eden, belli bir şekle sahip olan, belli motor hareketleri uygulayan olarak kendinin farkındalığını kazanır.

Ponty algının daima bedenini eylemselliğini gerektirdiğini düşünür. Nesnel düşüncenin aksine Ponty’de bilinç ve dünya arasındaki etkileşimde hem dünya hem de bilinç ya da beden-özne karşılıklı olarak birbirlerini etkiler ve birbirlerinden etkilenir. Bu açıdan Ponty’nin beden-dünya ilişkisine yönelik fenomenolojik beden anlayışı, nesnel düşüncenin klasik düalizmini yapı sökümü uğratar ve fenomenal alanda bedensel anlamın belirsiz olanaklarına, dolayısıyla bu olanakları mümkün kılan dünyasal mevcudiyetin zenginliğine kapı aralar. Dünya ve beden bu karşılıklı etkileşimi, Ponty’nin bütünsel yaşam deneyimine ilişkin temel düşüncesini ifade eder. Dolayısıyla Ponty’nin insan gerçekliğinin varoluşuna ilişkin bütünsel, fenomenolojik yaklaşımı, günümüz insanının ‘kendiliğindenlik’ sorunsalına farklı ve yeni bir yanıt olarak okunabilir ve bu yanıt temelinde bedenini dünya-içindeliğinin insan varlığına açtığı belirlenemez varoluş olanakları, insanı katı davranış yasalarına göre yorumlayan ve bu açıdan belli kalıplar içinde sınırlandıran çeşitli yorumların dönüşümüne olanak tanıyabilir. Bu nedenle bu çalışma Ponty’nin beden felsefesini, bedeni salt bir mekanik nesneye ya da ruhtan ayrı ikincil bir bileşene indirgeyen beden anlayışlarının aksine, insanın ‘oluşumsal bir süreç’ olarak anlaşılmasında tüm insani alanlara temel bir dayanak olarak önerir.

Ponty’nin beden felsefesi, düşünümüne öncel, algısal-bedensel bir düzeyde fenomenlere ilişkin tanımlığa odaklanarak, geleneksel felsefenin fenomene yönelik önyargılarını aşmayı amaçlar. Felsefe sadece verili fenomen üzerinde düşünerek, varoluşun gerçekliğine ulaşamaz. Ponty’nin beden felsefesi insanı, düşünüm öncesi deneyimin olgusallığına katılan yaratıcı bir etkinlikle, dolayısıyla kendisiyle yüzleştirir. Böylece Ponty beden felsefesiyle bizi, felsefi düşünmeyi ve kavramsal analizi olanaklı kılan yaratıcı etkinliğe ve fenomenal alanın anlamalı belirlenmesine yönlendirir. Çünkü beden, kavramsal yada düşünsel ayrımlara meydan okuyan, felsefi düşünmeye öncel olan varlıkla karşılaştırır ve bu açıdan fenomenal alandaki varoluşumuzun temel yolunu oluşturur. Beden, salt nesne olarak ya da öznelğin araçları olarak düşünülemez. Ponty çeşitli hastalıklara ve bedensel sakatlıklara odaklanarak, felsefeye öncel olan ve geleneksel özne-nesne ayırımına zıt olan bir gerçekliği açığa çıkarmayı amaçlar. Schneider gibi patolojik durumlarda veya ampute uzuv gibi deneyimlerde açığa çıkan şey, nesnel bedende ya da bedenini parçalarında gözlemlenen işlev kaybı değildir; bu hastaların dünyayla ilişkilerinde deneyimledikleri değişimdir. Bu değişim, kişinin hastalıktan önce dünyayla ilişkisinde kendi dünyası olarak oluşturduğu alanın, kendi varoluşuna ilişkin anlayışının ve kendi bilincinin bir değişimidir. Kişinin bedensel deneyiminin ve anlamlı varoluşsal projelerinin değişimi, bedenini ne salt bir nesne ne de öznelğin bir aracı olarak görülemeyeceğinin, aksine kişinin kendi bedeni olduğunun yani bedenini, yaşayan bir beden olduğunun göstergesidir. Bu bedende anlam, psikolojik bir düzeyde değil, kişi-öncesi bir düzeyde ortaya çıkar ve kişinin dünyayla bedensel meşguliyeti aracılığıyla, kompleks ilişkiler ağı içinde sürekli olarak dönüşür. Beden, dünya-içinde-olmanın odağıdır. Başka bir ifadeyle dünya-içinde-olmak, yaşam bedeni ya da beden-özne aracılığıyla kavranır. Dünyada olmanın

belirsizliği, beden belirsizliği aracılığıyla sürekli olarak dönüştürülür ve bu dönüşüm, zamanın belirsiz ufkunda anlaşılır. Beden, anlamlı varlığa açıklığımız olduğu için, anlamın açığa çıkışına aracılık eden, bedendir. Bedenimiz, uzamda veya zamanda değildir; uzamda ve zamanda oturur (Ponty, 2020). Yani hareketli beden, uzam içinde ve uzam aracılığıyla hareket ederek, kendi uzamsallığı ve zamansallığını yaratarak, anlamlı varlığın belirsizliğini, görünür ve anlamlı hale dönüştürür. Böylece varlığın anlamı, hareketli beden tarafından yaratılır. Dolayısıyla dünyada olmanın belirsizliği, bedenin düşünüm öncesi belirsizliği tarafından dönüştürülür ve bu dönüşüm beden-öznenin zamansallığının belirsizliği tarafından anlaşılır kılınır. Bedenin, ötekiyle yönelimsel ilişkisi aracılığıyla edindiği anlam, beden ve dünyanın eşzamanlı diyalektik ilişkisine dayanır ve bu ilişkinin belirlenemez sürekliliği aracılığıyla değişir. Bu nedenle Ponty için varolmak, kişinin kendi bedeni olmaktır ya da beden-özne olmaktır. Bu anlamda beden-özne, zihin-beden ya da özne-nesne ayrımlarını aşan, bir birlik. Bu birlik, bilinç ve dünyanın birlikte varolduğu, belirsiz, paradoksal bir ilişkiyi içerir. Bedenin dünyadaki doğal mevcudiyeti, onun öznelliğinin, dünyadaki şeylere yönelimselliğinden ayrılamazlığını açığa çıkarır. Bu nedenle salt bir öznellikten ya da salt bir nesnellikten bahsetmek olanaksızdır. Ponty beden ve dünyanın bu eşzamanlı mevcudiyetini ve zorunlu diyalektik ilişkiselliğini vurgulayarak, geleneksel anlayışın aksine, bedensel varoluş olarak kendi belirsizliğinde kendini bilip, tanıyan beden-özneyi varoluşun temel dayanağı yapar.

Bu çalışma sonucunda bu alanda araştırma yapmak isteyenlere insan bedenini salt bir nesne olarak düşünmemeleri, bütünsel bir varoluş olarak bedensel insan gerçekliğinin dünyayla sürekli etkileşimi aracılığıyla oluşan sayısız algısal deneyimleri nedeniyle, beden-ruh birliğinde insani yaratımın olanağını açan canlı, diyalektik bir ilişkisellik olarak düşünmeleri önerilir. Linear bir uzama ve kronolojik, bölünebilir bir zamana tabii olan ve bilince aşkın bir öte dünyayal ilişki içinde düşünülen insan anlayışını reddeden Ponty, zamanın, uzamın ve yönelimselliğin belirsiz, yaratıcı döngüsellğine dayanan bedensel öznellik anlayışıyla, insana ve insanın dünyayla ve ötekilerle ilişkisine ilişkin düşüncelerin yönünü değiştirir ve genişletir. Bu nedenle araştırmacıların bütünsel bir perspektifte tüm felsefe tarihinde belirginleşen beden anlayışlarını incelemeleri, Ponty'nin beden felsefesinin farklılığı ve yeniliğini anlamalarına ve geleneksel beden-ruh düalizminin ötesinde, insan varoluşuna ilişkin düşünsel serüvenin gelişimine ve de bu alanda daha özgün çalışmalara olanak tanıyacaktır.

5. Kaynakça

- Aras, K. (2017). Modern sinemanın olanağı olarak 'yeni bir dünya imgesi'. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 66 (K1Ş), 96-130.
- Aras, K. (2018). Aşkın bir felsefe karşısında içkin bir felsefe. A. Tüzer & A. Utku (Eds), *Sorgulanan felsefe içinde* (ss.135-160). Elis.
- Barral, M. R. (1969). Merleau Ponty on the body. *Southern Journal of Philosophy* (Summer), 171-179. <https://doi.org/10.1111/j.2041-6962.1969.tb02051.x>
- Canas, P. M. (2019). The Understanding of the body and movement in merleau ponty. *Trans/Form/Acao*, 42 (1), 201-226. <http://dx.doi.org/10.1590/0101-3173.2019>
- Carman, T. (2008). *Merleau-Ponty*. Routledge.
- Halak, J. (2018). The concept of 'body schema' in Merleau-Ponty's account of embodied subjectivity. In B. Andrieu, J. Parry, A. Porrovecchio, & O. Sirost (Eds.), *Body ecology and emersive leisure* (pp.37-50). Routledge.
- Husserl, E. (2000). *Ideas pertaining to a pure phenomenology and to a phenomenological philosophy. Second book: Studies in the phenomenology of constitution* (5. baskı). Kluwer Academic.

- Husserl, E. (1982). *Cartesian meditations. An introduction to phenomenology* (70. baskı). Martinus Nijhoff.
- Husserl, E. (1970). *The crisis of european sciences and transcendental phenomenology. An introduction to phenomenological philosophy*. Northwestern University.
- Keat, R. (1982). Merleau-Ponty and the phenomenology of the body. <https://www.russellkeat.net/admin/papers/> ,1-16.
- Malighetti, R. (2005). Merleau-Ponty's concept of the body. *I Quaderni del Cream*, IV, 147-160. <https://www.academia.edu/38095749/>
- Morris, D. (2008). Body. In R. Diprose, & J. Reynolds (Eds.), *Merleau ponty: Key concepts* (pp. 111-120). Routledge.
- Ponty, M, M. (2020). *Algının fenomenolojisi* (2. baskı). (Çev. E. Sarıkartal, & E. Hacımuratoğlu). İthaki.
- Ponty, M, M. (1964). *The primacy of perception*. Northwestern University.
- Ponty, M. M. (1967). *The structure of behavior* (Çev. Alden L. Fisher). Beacon.
- Priest S. (2003). *Merleau-Ponty*. Routledge.
- Romdenh-Romluc, K. (2010). *Routledge philosophy guidebook to: merleau-ponty and phenomenology of perception*. Routledge.
- Suhendra, H. J. (2023). Perception as body: body as perception. a reflection on the phenomenology and of perception of Maurice Merleau Ponty. [https://www.academia.edu/7212648/Perception as Body Body as Perception Reading Merleau Ponty's Phenomenology of Perception](https://www.academia.edu/7212648/Perception_as_Body_Body_as_Perception_Reading_Merleau_Ponty's_Phenomenology_of_Perception), 1-17. (Erişim Tarihi: 07.06.2023)
- Wilkerson, W.(2013). Merleau Ponty the metaphysician: the living body as a plurality of forces. The journal of speculative philosophy, *Special Issue With The Society For Phenomenology and Existential Philosophy*, 27 (3), 297-307. <https://www.jstor.org/stable/pdf/10.5325/jspecphil.27.3.0297>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin.